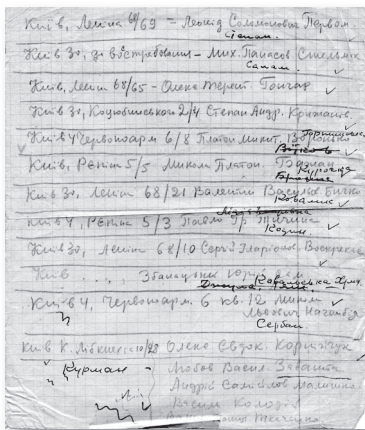

СВІТЛИНИ З МИНУЛОГО

На початку 1960-х років, після переходу шкільної освіти із семирічної на обов'язкову восьмирічну, школи та бібліотеки України взялися пропагувати книжки серед читачів. На той час дуже популярними стали літературні гуртки, відвідуючи які, школярі здійснювали науково-пошукову роботу. Серед найуспішніших форм було листування з письменниками або їхніми рідними. Під керівництвом досвідчених педагогів гуртківці розшукували адреси, колективно писали листи, паралельно здобуваючи такі необхідні в майбутньому знання та навички. Чимало з них завдяки таким заняттям обрали свою професійну стежину в житті та згодом стали філологами.

У кінці 1960-х – на початку 1970-х років існував такий гурток і на Львівщині, зокрема в Золочівській середній школі № 1, незмінним керівником та натхненником якого впродовж багатьох років була Сивак Любов Михайлівна, досвідчена учителька української мови та літератури з багаторічним стажем. Її учні змогли розшукати адреси багатьох українських письменників або ж їх родичів. Зокрема діти з невеликого галицького містечка зуміли налагодити листування з Михайлом Стельмахом, Олександром Корнійчуком, Миколою Бажаном, Павлом Тичиною, Андрієм Малишком, Платоном Вороньком, Степаном Крижанівським, Юрієм Збанацьким, Олесем Гончаром, Леонідом Первомайським, Валентином Бичком, Любов'ю Забаштою, Миколою Нагнибідом та іншими.

Збереглась одна чернетка типового першого листа, адресована родині Максима Рильського:

“Шановній сім’ї Максима Тадейовича Рильського. Ми, літгуртківці Золочівської СШ № 1, Львів[ська] обл[асть], переписувалися з Максимом Тадейовичем. Його збірку поезій, прислану нашому літературному кабінету Максимом Тадейовичем з його власноручним підписом, ми шануємо, як велику реліквію, дуже любимо його задушевну і щирю поезію.

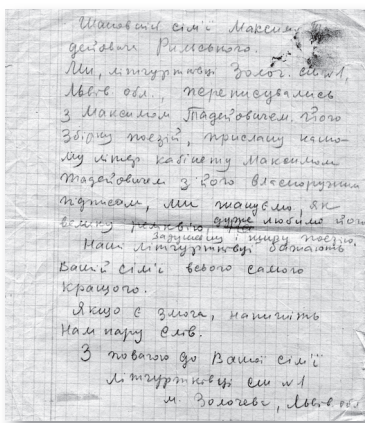
Наші літгуртківці бажають Вашій сім’ї всього самого кращого.

Якщо є змога, напишіть нам пару слів.

З повагою до Вашої сім’ї

літгуртківці СШ № 1

м. Золочева, Львів[ська] обл[асть]”

До того ж школярі листувалися з родинами українських письменників. За спогадами Шубар Ольги Миколаївни, активної учасниці гуртка, а згодом учительки української мови та літератури цієї ж школи, серед них були нащадки Павла Грабовського та Івана Карпенка-Карого. На жаль, чимала добірка листів українських митців, книжки з автографами, подаровані авторами та їхніми спадкоємцями, загадково зникли ще у 1970-х роках. Лишилася крихта, яка може свідчити про справжні літературознавчі скарби, здобуті учнями золочівської школи. Це зовсім маленький уривок-копія з листа Ізидори Петрівни Косач-Борисової, сестри Лесі Українки, та три світлини, надіслані 1971 р. зі США, де оселилася наймолодша з роду Драгоманових-Косачів після еміграції з України. Теплі та щирі слова на адресу юних літературознавців, що так типово для родини, яка

завжди підтримувала молодь у будь-яких починаннях, тим більше, коли справа була пов'язана з розвитком української культури та мистецтва: *“Як-то приємно, що до мене обізвалася така мила, культурна молодь. Як-то добре, що любите Ви літературу, її великих творців”*. Очевидно, Ізидору Петрівну, яка так сумувала за Україною, до

глибини душі розчулив лист школярів. Відповідь не забарилася. За спогадами колишніх гуртківців, сестра Лесі Українки навіть пообіцяла надіслати їм книжку Ольги Косач-Кривинюк “Леся Українка. Хронологія життя і творости”, що на той момент щойно вийшла друком в США до 100-літнього ювілею поетеси. Однак видання так і не надійшло, зрештою, як і до деяких інших адресатів Ізидори Петрівни, про що вона не раз бідкалася в листах до Анатолія Костенка. Орієнтовно в цей же період, а саме 23 квітня 1971 р., І. Косач-Борисова писала авторові книжки

Ізидора Петрівна з внуками і правнучками

“Співачка досвітніх вогнів” про те, що нарешті має “свої знімки теперешні” та деякі з них надсилає адресату. Очевидно, одне зі згаданих фото, зроблених узимку 1971 р., наймолодша сестра Лесі Українки приблизно тоді ж надіслала їй у Золочів. Світлина з написом “*Ось вам фото від ваших приятелів. Бабуня з правнучками: Тиміш, Тася та малий Гриць. Зима 1971 р.*” нині публікується вперше. На ній Ізидора Петрівна в родинному колі, в оточенні онуки Ольги Петрової та правнуків – дітей іншого внука, Михайла Сергіїва. На такому домашньому до щему в серці фото жінка у свої улюбленій в останні роки життя святковій сукні з незмінною прикрасою – брошкою-камеєю, яку вона носила від 1927 р., про що можуть розповісти світлини того періоду.

До цього ж листа сестра Лесі Українки додала ще дві нині загальновідомі в Україні світлини їхньої матері Ольги Петрівни Драгоманової-Косач (Олени Пчілки). Імовірно, вибір теж не випадковий. Якщо на першому фото матір Лесі Українки позує в національному вбранні, то друге, без сумніву, належало до улюблених самої Ізидори Петрівни, адже на її столі в такій, здавалося б, старосвітській кімнаті в містечку Пискаваеві (штат Нью-Джерсі) серед інших дорогих серцю світлин стояв саме цей образ матері. Можливо, обидва фото належать до копій, виготовлених Костянтином Дацьком, зятем молодшої Косачівни, після смерті Ольги Косач-Кривинюк.

Згодом на світлини (можливо, задля експозиції в школі) із запису, зробленого на звороті рукою І. Косач-Борисової, було перенесено датування (1879, 1897 – 1898 рр. відповідно). Тамара Скрипка в книзі “Родові гнізда Драгоманових-Косачів: їх устрій та культура” (2013) зазначає, що знімкування відбувалося на початку 1880-х та 1896-го років, вказуючи деякі помилки Ізидори Петрівни в датуванні окремих світлин членів родини, зокрема й Олени Пчілки.

Три незвичайні світлини з архіву Ізидори Петрівни Косач-Борисової майже 48 років зберігалися в місті Золочеві на Львівщині. Спочатку вони знайшли прихисток у місцевій школі №1, а згодом, після загадкового зникнення матеріалів, зібраних упродовж багатьох років гуртківцями, потрапили до О. М. Шубар. Нині пані Ольга подарувала фото науковцям. Одне з них, світлину 1971 р., уже передано в Музей Лесі Українки в Києві.

Отримано 26 травня 2019 р.

м. Золочів